

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

یحییٰ بن زید

رہبر نخستین قیام

علویان خراسان

محمد علی وثوقی

وثوقی، محمد علی، ۱۳۳۰ -
یحیی بن زید، رهبر نخستین قیام علویان در خراسان / تألیف محمد علی وثوقی. -
مشهد: ایوار، ۱۳۸۴.
۱۷۴ ص.

ISBN: 964-95950-2-3

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
واژه نامه.

۱. ایران - خراسان - تاریخ. ۲. یحیی بن زید، رهبر نخستین قیام علویان در خراسان.
الف. محمد علی وثوقی، ۱۳۳۰ - ، ب. عنوان.

۳۷۳/۲۲۲۰۶۸

۲ م ج ۶ LP

۱۳۸۴

۸۴-۳۲۳۴۵ م

کتابخانه ملی ایران

یحیی بن زید، رهبر نخستین قیام علویان در خراسان

نویسنده

محمد علی وثوقی

ناشر: انتشارات ایوار

رقمی، ۱۷۴ صفحه، ۱۱۰۰ نسخه، چاپ اول، تابستان ۱۳۸۴

امور فنی و چاپ: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد

بها: ۱۶۰۰۰ ریال

ISBN: 964-95950-2-3

شابک ۹۶۴-۹۵۹۵۰-۲-۳

فهرست مطالب

۳.....	موجبات تألیف
۷.....	فصل نخست اسلام، ایران، خراسان
۷.....	۱ - اسلام و ایران :
۱۳.....	۲ - اسلام و خراسان :
۱۸.....	فهرست منابع فصل نخست
۲۱.....	فصل دوم امویان
۲۱.....	مقدمه :
۲۲.....	۱ - بنی امیه :
۲۹.....	۲ - خراسان و انتصاب حاکمان :
۳۷.....	فهرست منابع فصل دوم
۴۱.....	فصل سوم حسب و نسب یحیی
۴۱.....	۱ - والدین :
۴۱.....	۲ - همراهی با پدر :
۴۲.....	۳ - زید بن علی (ع) :
۴۴.....	۴ - تصمیمات جنازه سید :
۴۵.....	۵ - تأهل :
۴۶.....	۶ - اوصاف یحیی :
۵۰.....	فهرست منابع فصل سوم
۵۳.....	فصل چهارم یحیی رهبر نخستین قیام علویان در خراسان
۵۳.....	۱ - یحیی در راه
۶۰.....	۲ - یحیی (ع) رهبر انقلاب :

۶۲	۳- جنگ بلخ :
۶۴	۴- فرار از حبس مرو :
۶۷	۵- نبرد ابر شهر :
۷۳	۶- نبرد جوزجان :
۸۲	فهرست منابع فصل چهارم
۸۹	فصل پنجم مدفن یحیی بن زید (ع)
۸۹	مقدمه
۹۰	۱- نقاط سه گانه :
۹۰	الف- گرگان
۹۴	ب- قریه میامی
۹۵	ج- جوزجان :
۱۰۱	۲- مکان شهادت و مدفن
۱۱۲	فهرست منابع فصل پنجم
۱۱۷	فصل ششم تجلیل اهالی خراسان از یحیی
۱۱۷	۱- تعزیه و نکیریم
۱۱۹	۲- سربریده یحیی :
۱۲۱	۳- قصاص قاتلان :
۱۲۵	فهرست منابع فصل ششم
۱۳۹	فصل هفتم تعلیقات
۱۳۹	۱- جوزجان و موقعیت آن :
۱۳۲	۲- نصرین سیار :
۱۳۵	فهرست منابع فصل هفتم
۱۳۷	شناسنامه راهنما و منابع
۱۳۸	فهرست راهنما
۱۴۶	شناسنامه منابع

موجبات تألیف

پس از آن که توفیق زیارت مرقد مطهر امام زاده یحیی واقع در قریه میامی در شمال شرق مشهد نصیب گردید برای آگاهی از زندگانی این امام زاده، خواهان دریافت کتابچه ویا شرحی شدم. لکن مسئولان آنجا همگی از وجود زندگی نامه ایشان اظهار بی اطلاعی کردند. فقدان شرح احوال ایشان، راقم این سطور را برآن داشت تا در همانجا، با استمداد از ارواح قدسیه ائمه اطهار(ع) و این امام زاده، برای انجام تحقیقی جامع در زندگانی یحیی بن زید از درگاه خداوند متعال مساعدت نمایم.

تحقیقات مقدماتی این نتیجه را تقویت کرد که زیارتگاه‌ها و امام‌زاده‌ها با نام «یحیی» از نسل ائمه اطهار، هم چنین تعداد چند ده «یحیی» از نوادگان امام علی بن الحسین زین العابدین علیه السلام و نیز از نسل زید بن علی(ع) در سرزمین‌های اسلامی و به ویژه ایران در کثرت قرار دارند، حقیر از این رو مصمم گردید تا توجه، مطالعه، تحقیق و تدوین زندگانی امام زاده «یحیی‌ها» را از نخستین علوی که به خراسان آمد و مصدر خدمات ارزنده‌ای در این دیار گردید آغاز نماید، پس از آن چنانچه عمری باقی ماند و خداوند رحمان رحیم توفیق داد، درباره «یحیی‌ها» از فرزندان، نوادگان، نبیرگان، نتایج و ادامه نسل آنان در سرزمین‌های اسلامی به ویژه در خراسان وایران کاری در حد بضاعت و توان تقدیم صاحب دلان و علاقمندان به اهل بیت رسول خدا(ص) به نماید.^۱

۱- در همین جا از کلیه مشتاقان انتظار دارد با راهنمایی، معرفی منابع، ارسال اسناد و مدارکی که بتوانند اینجانب را در راه نیل به مقصود یاری نمایند جداً سپاسگزاری نموده و اطمینان می‌دهد از کسانی که مدارک قابل استناد برای تدوین و معرفی امام زاده «یحیی‌ها» حفر را یاری دهند با ذکر نام از آنان یاد خواهد شد.

اما: آنچه درپیش روداریدشرحی، درباره «یحیی بن زیدبن علی بن الحسین بن علی بن ایطالب(ع)» می باشد، که به عنوان نخستین علوی پس از شهادت پدرش، زیدبن علی(ع) به خراسان مهاجرت نمود و در خراسان انقلابی را پایه ریزی و انجام داد که اسباب رشد، ترقی و تعالی اهالی خراسان برای ایستادگی و مقاومت آنان در برابر ستم‌گری‌های امویان و آشنایی بیشتر خراسانیان با خاندان علویان گردید، به طوری که با گذشت کمتر از یک دهه سلسله بنی امیه منقرض شد.

کلیات مطالب مندرج در این کتاب مطابق مفاد فهرست مربوط عبارتست از:

اسلام، ایران و خراسان : که حاوی معرفی و زمان نفوذ اسلام به صلح و یا به فتح به ایران و خراسان می باشد، پس از آن بحثی اختصاری درباره امویان، تعداد شاهان این سلسله، تعداد حکامی که بر خراسان منصوب شدند و اشاراتی کوتاه به اوضاع داخلی شاهان اولیه اموی، همراه با جداولی از تعداد شاهان و حکام خراسان با ذکر مدت و دوره سلطنت و حکومت هر یک از آنان تقدیم می شود.

بخش‌های سوم و چهارم به معرفی یحیی بن زید، خانواده، والدین، اوصاف، جنگها، مهاجرت، اقامت در خراسان، انقلابی را که دراین سرزمین رهبری نمود و بالاخره شهادت آن حضرت در قریه «ارغوی» از توابع شهر جوزجان واقع در شمال خراسان بزرگ و افغانستان فعلی اختصاص دارد.

در بخش پنجم مستند و مستدل به محل آخرین نبود، مکان شهادت، بردار بودن پیکر مطهر ایشان و بالاخره مدفن یحیی بن زید اشاره شده است. در بخش ششم نیز از تجلیل و عزاداری مردم خراسان، سر

بریده و قصاص قاتلان آن حضرت یاد شده است. و در آخر نیز با عنوان تعلیقات، موقعیت جوزجان و معرفی اختصاری نصرین سیار و پس از آن فهرست راهنما و شناسنامه منابع مورد استفاده بیان شده است، و یادآوری می‌شود. برای استفاده به تفاوت، در این تحقیق، نشانی منابع بدو صورت : ذکر صفحه، شماره آن و اسم کتاب در انتهای هر فصل و شناسنامه کامل منابع در صفحات آخرین کتاب حاضر آمده است.

اگر تحقیق حاضر بتواند مؤید تعامل و همکاری بین علویان با پیشگامی یحیی بن زید و اهالی خراسان، به خصوص شیعیان باشد، حقیر انشاءالله به مقصود رسیده است. برای کاستی‌ها و رفع نقایص آن خود را مدیون دانسته، از راهنمایی و هدایت صاحب نظران استقبال نموده، سپاس و قدردانی خود را به تمام عزیزانی که حقیر را در راه عرضه هر چه بهتر و صحیح‌تر مفاهیم و عناوین اسلامی یاری می‌رسانند تقدیم می‌نمایم.

وظیفه خود می‌دانم از همه کسانی که راقم را در انتشار «یحیی بن زید رهبر نخستین قیام علویان خراسان» مساعدت نموده‌اند امتنان خویش را ابراز داشته و به ویژه :

- از استاد ارجمند جناب آقای دکتر هادی وکیلی عضو هیأت علمی گروه تاریخ دانشگاه فردوسی مشهد به خاطر راهنمایی و توریق این اوراق و نیز تأکید به انتشار آن سپاس فراوان دارم.

- از همسر و فرزندانم که با بردباری و تحمل دشواریها، آرامش خاطر و تسهیلات لازم را برای تحقیق و تدوین این اثر فراهم کردند قدردانی می‌کنم.

- از جناب آقای دکتر عاشوری استاد زمین شناسی دانشگاه مذکور به خاطر تأکید به انتشار این اثر و محبت‌های همیشگی ایشان سپاسگذاری می‌کنم.
- از جناب محمود خیرخواهان برای تایپ و زحمات آن و نیز از کلیه کسانی که به هرطور در تحقیق، تدوین و نشر کتاب حاضر اینجانب را یاری داده‌اند ممنون هستم.
- از درگاه ایزدمنان، طلب می‌نماید به حرمت و مقام ائمه طاهرین (ع)، فرزندان و نوادگان گرانقدر آنان، با عنایات خاصه کلیه بیماران اسلام و مسلمین و به ویژه بیماران منظور نظر را شفای عاجل مرحمت فرمایند.

مشهد مقدس

محمد علی وثوقی

۱۳۸۲